

Predmet C-255/23

Zahtjev za prethodnu odluku

Datum podnošenja:

19. travnja 2023.

Sud koji je uputio zahtjev:

Ekonomisko lietu tiesa (Latvija)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

28. ožujka 2023.

Kazneni postupak protiv:

A

B

C

D

F

E

G

SIA AVVA

SIA Liftu alianse

[omissis]

Odluka

U Rigi 28. ožujka 2023.

Ekonomisko lietu tiesa (Gospodarski sud, Latvija),

njegov sudac [omissis],

uz sudjelovanje [omissis], državne odvjetnice [omissis], [omissis], braniteljâ i okrivljenika /osobe A/, /osobe B/, /osobe C/, /osobe D/,

ispitao je na javnoj raspravi braniteljev zahtjev [omissis] da se Sudu Europske unije uputi zahtjev za prethodnu odluku.

Činjenice

- 1 Pred Ekonomisko lietu tiesom (Gospodarski sud, Latvija) u tijeku je kazneni postupak protiv /osobe A/, okrivljene za prijevare velikih razmjera [omissis] i pranje novca velikih razmjera; /osobe B/, okrivljene za zlouporabu funkcija, ako kazneno djelo dovodi do ozbiljnih posljedica, [omissis], i sudioništvo u kaznenom djelu prijave velikih razmjera; /osobe C/, okrivljene za zlouporabu funkcija, ako kazneno djelo dovodi do ozbiljnih posljedica [omissis], i sudioništvo u kaznenom djelu prijave velikih razmjera [omissis]; /osobe D/, okrivljene za sudioništvo u kaznenom djelu prijave velikih razmjera [omissis]; /osobe E/ i /osobe F/, okrivljenih za pranje novca velikih razmjera [omissis], te /osobe G/, okrivljene za sudioništvo u kaznenom djelu pranja novca velikih razmjera [omissis]. U okviru navedenog kaznenog postupka pokrenut je postupak za uvođenje prisilnih mjera društvu s ograničenom odgovornošću AVVA i društvu s ograničenom odgovornošću Liftu alianse.

Ni na jednog okrivljenika nisu se primijenile sigurnosne mjere oduzimanja slobode.

- 2 Na raspravi održanoj 22. rujna 2022., državna odvjetnica podnijela je prigovor protiv toga što je okrivljenik /osoba E/, litavski državljanin koji boravi u Litvi, sudjelovao na raspravi na daljinu, putem videokonferencije. Državna odvjetnica temeljila je svoj prigovor na pojašnjenju pravnog pravila koje je 4. studenoga 2021. izdala opća sjednica sudaca kaznenog odjela Senātsa (Vrhovni sud, Latvija).

Tijekom kaznenog postupka, 16. listopada 2022. zaprimljen je braniteljev zahtjev da se Sudu Europske unije upute pitanja o tumačenju odredbi Direktive 2014/41/EU [Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014.] o Europskom istražnom nalogu u kaznenim stvarima, u pogledu prava /osobe E/ da na daljinu, upotrebom tehničkih sredstava, sudjeluje na raspravi u kaznenom postupku.

Državna odvjetnica prvotno je navela da je zahtjev neosnovan i da ga treba odbiti; međutim, na raspravi održanoj 26. siječnja 2023. nije istaknula prigovore protiv tog zahtjeva, pod uvjetom da se ispunjenjem takvog zahtjeva ne ometa provođenje kaznenog postupka.

Obrazloženje

- 3 S obzirom na činjenice u ovom predmetu, ovaj sud zaključuje da je opravdano uputiti Sudu Europske unije zahtjev za prethodnu odluku o tumačenju odredbi Direktive 2014/41.
- 4 Člankom 140. Kriminālprocesa likumsa (Zakon o kaznenom postupku) predviđa se pravila za upotrebu tehničkih sredstava u provedbi postupovnih radnji. Izmjenom od 11. lipnja 2020. članku 140. Zakona o kaznenom postupku

(naslovljenom „Provedba postupovnih radnji upotrebom tehničkih sredstava”) dodan je stavak 7.¹, kojim se proširuju mogućnosti da osoba odgovorna za postupak provede postupovnu radnju na daljinu, upotrebom tehničkih sredstava, u slučajevima u kojima je moguće provjeriti identitet osoba. Prije navedene izmjene, upotreba tehničkih sredstava u okviru kaznenih postupaka bila je složena jer je bilo potrebno da se i na mjestu provedbe postupovne radnje odredi ovlaštena osoba koja će osigurati njezinu provedbu.

Članak 140. Zakona o kaznenom postupku:

Provedba postupovnih radnji upotrebom tehničkih sredstava

(1) *Osoba odgovorna za postupak može provesti postupovne radnje upotrebom tehničkih sredstava (konferencijski poziv, videokonferencija) ako je to potrebno u interesu kaznenog postupka.*

(2) *Tijekom postupovne radnje u kojoj se upotrebljavaju tehnička sredstva treba osigurati da se osoba odgovorna za postupak i osobe koje sudjeluju u postupovnoj radnji, koje se nalaze u različitim prostorijama ili zgradama, tijekom konferencijskog poziva mogu međusobno čuti te da se tijekom videokonferencije mogu međusobno čuti i vidjeti.*

(2¹) *U slučaju iz stavka 2. ovog članka, osoba odgovorna za postupak ovlašćuje ili nalaže ravnatelju institucije koja se nalazi na drugom mjestu provedbe postupovne radnje da ovlasti osobu koja će osigurati provedbu postupovne radnje na lokaciji na kojoj se nalazi (u daljnjem tekstu: ovlaštena osoba).*

[...]

(5) *Ovlaštena osoba provjerava i potvrđuje identitet osoba koje sudjeluju u postupovnoj radnji, ali koje se ne nalaze na istoj lokaciji kao osoba odgovorna za postupak.*

[...]

(7) *Ovlaštena osoba sastavlja potvrdu u kojoj navodi mjesto, datum i vrijeme provedbe postupovne radnje, svoju zadaću, svoje ime i prezime te podatke o identitetu i prebivalištu svake osobe koja se nalazi na tom mjestu provedbe postupovne radnje, kao i upozorenje za te osobe, ako je zakonom predviđena odgovornost zbog nepoštovanja njihovih obveza. Takvo upozorenje potpisuju upozorene osobe. U potvrdi se navode i prekidi tijekom provedbe postupovne radnje te vrijeme njezina završetka. Potvrdu potpisuju sve osobe koje se nalaze na tom mjestu provedbe postupovne radnje te se ona dostavlja osobi odgovornoj za postupak u svrhu unošenja u zapisnik postupovne radnje.*

(7.¹) *Od odredbi iz stavaka 2.¹, 5. i 7. ovog članka može se odstupiti ako osoba odgovorna za postupak ima mogućnost tehničkim sredstvima provjeriti identitet osoba koje se nalaze u drugim prostorijama ili zgradama. Tijekom predsudske*

faze kaznenog postupka, postupovna radnja evidentira se u skladu s odredbama članka 143. ovog zakona.

[...]

Cilj zakonodavčeva dodavanja stavka 7.¹ u članak 140. Zakona o kaznenom postupku bio je potaknuti upotrebu tehničkih sredstava u kaznenim postupcima, čime se ubrzava i pojednostavljuje provedba navedenih postupaka, osobito u slučajevima u kojima se stranke u kaznenom postupku nalaze u različitim gradovima ili zemljama (obrazloženje odgovarajućeg nacrtu zakona može se pronaći na: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/629D424279F5BF0DC225856D004A9975?OpenDocument>).

- 5 Člankom 49.¹ Likumsa „Par tiesu varu” (Zakon o pravosudnom sustavu) određuje se da opća sjednica sudaca bilo kojeg odjela Senātsa (Vrhovni sud), kao kolegijalno tijelo, raspravlja o aktualnim pitanjima u pogledu tumačenja pravnih pravila kako bi se osigurala njihova ujednačena primjena. Mišljenje opće sjednice sudaca odjela Senātsa (Vrhovni sud) o pitanjima tumačenja i primjene pravnih pravila izdaje se u obliku odluke.

U okviru rasprave o pitanju tumačenja članka 140. stavka 7.¹ Zakona o kaznenom postupku, opća sjednica sudaca kaznenog odjela Senātsa (Vrhovni sud) 4. studenoga 2021. iznijela je sljedeće tumačenje: kao prvo, u skladu s općim načelom, područje mjesne nadležnosti Republike Latvije, s obzirom na teritorijalno područje primjene Zakona o kaznenom postupku utvrđeno njegovim člankom 3., ograničeno je na nacionalno državno područje. Pribavljanje dokaza koji se nalaze na državnom području druge države može se provesti u skladu s postupkom predviđenim u dijelu C Zakona o kaznenom postupku, naslovljenom „Međunarodna suradnja u kaznenim stvarima”; kao drugo, postupak utvrđen u članku 140. stavku 7.¹ Zakona o kaznenom postupku može se primijeniti samo ako se postupovna radnja provodi u okviru mjesne nadležnosti Republike Latvije.

Opća sjednica sudaca kaznenog odjela Senātsa (Vrhovni sud) u obrazloženju svoje odluke uputila je na odredbe Direktive 2014/41 koje su prenesene u Zakon o kaznenom postupku, kao i na članak 9. (naslovljen „Saslušanje putem konferencijske videoveze”) stavak 1. Drugog dodatnog protokola uz Europsku konvenciju o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima.

Opća sjednica sudaca kaznenog odjela Senātsa (Vrhovni sud) istaknula je da je cilj Direktive 2014/41 zajamčiti pojednostavljenu i brzu suradnju među državama članicama i pritom osigurati uzajamno priznavanje odluka koje donose njihova pravosudna tijela, u svrhu pribavljanja dokaza u prekograničnim kaznenim predmetima.

Iz uvodnih izjava 2., 6. i 19. Direktive 2014/41 proizlazi da je europski istražni nalog instrument koji je povezan s pravosudnom suradnjom u kaznenim stvarima iz članka 82. stavka 1. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i koji se temelji

na načelu uzajamnog priznavanja presuda i sudskih odluka. Postojanje dokaza u drugoj državi članici glavni je uvjet za upotrebu instrumenta suradnje iz Direktive 2014/41.

Člankom 1. stavkom 1. Direktive 2014/41 utvrđuje se da je europski istražni nalog sudska odluka koju izdaje ili potvrđuje pravosudno tijelo države članice (država izdavateljica) radi izvršavanja jedne ili nekoliko posebnih istražnih mjera u drugoj državi članici (država izvršiteljica) u svrhu pribavljanja dokaza u skladu s odredbama navedene direktive. U skladu sa stavkom 3. tog članka, izdavanje europskog istražnog naloga može zatražiti osumnjičenik ili okrivljenik, ili odvjetnik u njegovo ime, u okviru važećih prava obrane u skladu s nacionalnim kaznenim postupkom.

Člankom 9. stavkom 5. Direktive 2014/41 određuje se da tijela države izdavateljice prisutna u državi izvršiteljici obvezuje pravo države izvršiteljice za vrijeme izvršenja europskog istražnog naloga. Ona nemaju nikakvih ovlasti za kazneni progon na državnom području države izvršiteljice, osim ako je izvršenje tih ovlasti na državnom području države izvršiteljice u skladu s pravom države izvršiteljice i u mjeri usuglašenoj između tijela izdavatelja i tijela izvršitelja.

U skladu s Direktivom 2014/41, tijela države izdavateljice nemaju ovlasti za kazneni progon, odnosno sudske ovlasti, na državnom području države izvršiteljice, osim u posebnim slučajevima. Europski istražni nalog jedno je od postupovnih sredstava kojima se tijelo izdavatelj i tijelo izvršitelj mogu dogovoriti o pribavljanju dokaza na državnom području države izvršiteljice. Stoga se o primjeni Zakona o kaznenom postupku u drugoj državi članici Latvija i ta država članica trebaju dogovoriti u okviru europskog istražnog naloga.

U skladu s člankom 24. stavkom 1. Direktive 2014/41, kada se osoba nalazi na državnom području države izvršiteljice i nadležna tijela države izdavateljice moraju je saslušati kao svjedoka ili stručnjaka, tijelo izdavatelj može izdati europski istražni nalog kako bi saslušalo svjedoka ili stručnjaka putem videokonferencije ili druge vrste audiovizualnog prijenosa u skladu sa stavicama 5. do 7. Osim toga, u tom se stavku naglašava da tijelo izdavatelj također može izdati europski istražni nalog u svrhu saslušanja osumnjičenika ili okrivljenika putem videokonferencije ili druge vrste audiovizualnog prijenosa.

Direktiva 2014/41 prenesena je u Zakon o kaznenom postupku izmjenama koje su stupile na snagu 26. travnja 2017. Prilikom prenošenja Direktive 2014/41, Zakonu o kaznenom postupku dodano je poglavlje 83.¹, naslovljeno „Izdavanje europskog istražnog naloga i prosljeđivanje radi njegova izvršenja”, koje sadržava članak 887.³:

Članak 887.³ Izdavanje europskog istražnog naloga u kaznenom postupku

(1) Ako je tijekom kaznenog postupka potrebno provesti postupovnu radnju na državnom području druge države članice Europske unije, nadležni sud, nakon što ocijeni njezinu nužnost i proporcionalnost u odnosu na kazneno djelo u pogledu

kojeg se vodi istraga, sastavlja europski istražni nalog ispunjavanjem posebnog obrasca. Prije ispunjavanja europskog istražnog naloga, sud poduzima sve korake koji su potrebni kako bi se postupovna radnja provela u Latviji u skladu s ovim zakonom. Odobrenjem europskog istražnog naloga sud potvrđuje da su istražne ili postupovne radnje koje traži od države članice Europske unije u skladu sa zahtjevima ovog zakona.

[...]

Opća sjednica sudaca kaznenog odjela Senātsa (Vrhovni sud) zaključila je da odredbe Zakona o kaznenom postupku kojima se prenosi Direktiva 2014/41 u pogledu postupka provedbe postupovnih radnji u stranoj zemlji treba smatrati posebnim odredbama u odnosu na ono što je, kao opće pravno pravilo, utvrđeno člankom 140. Zakona o kaznenom postupku.

- 6 Ovaj sud utvrđuje da se tumačenjem koje opća sjednica sudaca kaznenog odjela Senātsa (Vrhovni sud) utvrđuje u pogledu članka 140., u njegovoj verziji koja uključuje stavak 7.¹ Zakona o kaznenom postupku, ističe da je, u slučaju da sudionik u postupku nije obuhvaćen mjesnom nadležnošću Latvije, upotreba tehničkih sredstava za provedbu bilo kakve postupovne radnje moguća samo u okviru europskog istražnog naloga ili nekog drugog instrumenta pravosudne suradnje. Takvo tumačenje u biti znači da okrivljenik ne može sudjelovati upotrebom tehničkih sredstava, na daljinu iz druge zemlje, čak ni kad u svojstvu okrivljenika pasivno sudjeluje u kaznenom postupku: kad prisustvuje raspravama kao slušatelj, izražava mišljenja o postupovnim pitanjima o kojima treba odlučiti tijekom kaznenog postupka ili podnosi zahtjeve u postupku.

Ovaj sud slaže se s tvrdnjom iznesenom u braniteljevu zahtjevu prema kojoj je, u skladu s člankom 1. Direktive 2014/41, svrha izdavanja europskog istražnog naloga pribavljanje dokaza, ali ne i osiguravanje toga da osoba koja je obuhvaćena drugom mjesnom nadležnosti sudjeluje u sudskom postupku u kojem se ta ista osoba, koja boravi u drugoj državi, ne saslušava u svojstvu okrivljenika. Nužnost izdavanja europskog istražnog naloga primjenjiva je samo na radnju u kojoj okrivljenik, koji se nalazi u drugoj zemlji, daje iskaz na raspravi, pod uvjetom da navedenu radnju treba smatrati pribavljanjem dokaza u smislu Direktive 2014/41.

Državna odvjetnica podigla je optužnice protiv svih okrivljenika na temelju iskaza ukupno 98 osoba. Količina pisanih dokaza u ovom predmetu trenutačno iznosi 42 svezaka (s prosjekom od 200 do 300 stranica po svesku). Slijedom toga, za rješavanje ovog predmeta bit će potrebno dulje vrijeme.

Budući da okrivljenik /osoba E/ ima boravište u Litvi, prema tumačenju opće sjednice sudaca kaznenog odjela Senātsa (Vrhovni sud), kako bi okrivljenik upotrebom tehničkih sredstava na daljinu mogao sudjelovati u kaznenom postupku u Latviji, ovaj bi sud u okviru europskog istražnog naloga trebao zatražiti od litavskog suda da zajamči mogućnost sudjelovanja na daljinu tijekom duljeg razdoblja. Iako tijelo izvršitelj europskog istražnog naloga može zahtijevati

snošenje troškova (članak 21. Direktive 2014/41) za pružanje te dugotrajne pravne pomoći, ovaj sud smatra da je izdavanje europskog istražnog naloga u svrhu osiguravanja okrivljenikova pasivnog sudjelovanja na raspravama neproporcionalno u smislu članka 6. Direktive 2014/41.

/Osoba E/ okrivljena je za pranje novca velikih razmjera (osobito teško kazneno djelo). Iako se člankom 464. stavkom 1. Zakona o kaznenom postupku utvrđuje da sud može provesti postupak bez okrivljenikova sudjelovanja ako se on u nekoliko navrata i bez opravdanog razloga ne pojavi na raspravama ili ako je sudu podnio zahtjev da se postupak provede bez njegova sudjelovanja, ta odredba ipak nije primjenjiva na kaznene postupke zbog osobito teških kaznenih djela. To znači da /osoba E/ nužno mora sudjelovati u ispitivanju dokaza koji se odnose na optužbu protiv nje, čak i ako sam okrivljenik ne želi sudjelovati na raspravama. Opseg predmeta u pogledu optužbe protiv /osobe E/ i tumačenje koje je utvrdila opća sjednica sudaca kaznenog odjela Senātsa (Vrhovni sud) u biti podrazumijevaju to da se okrivljenik mora redovito i tijekom duljeg razdoblja pojavljivati na sudskim raspravama u Latviji, ili pak da se u okviru europskog istražnog naloga od litavskog suda treba zatražiti da zajamči mogućnost sudjelovanja na daljinu tijekom duljeg razdoblja.

Budući da postoje dvojbe o tome primjenjuje li se Direktiva 2014/41 na sudjelovanje okrivljenika na raspravama na kojima ima pravo ne svjedočiti, u skladu s člankom 267. Ugovora o funkcioniranju Europske unije valja se obratiti Sudu Europske unije i zatražiti od njega da pojasni primjenjuje li se Direktiva 2014/41 na sudjelovanje okrivljenika na raspravama na kojima ima pravo ne svjedočiti.

- 7 Od 98 iskaza svjedoka na kojima je državna odvjetnica temeljila svoju optužbu, u 12 iskaza upućuje se na optužbu protiv /osobe E/ za pranje novca. Do donošenja ove odluke saslušano je 11 svjedoka i dva vještaka (iskazi tih osoba ne odnose se na optužbu protiv /osobe E/).

Člankom 464. stavkom 3. Zakona o kaznenom postupku utvrđuje se da se kazneni postupak s više okrivljenika može voditi bez sudjelovanja nekog od okrivljenika ako se tijekom rasprave ispituju optužbe protiv drugih okrivljenika, ako sudjelovanje tog okrivljenika nije nužno na toj raspravi i ako je taj okrivljenik obavijestio sud da ne želi sudjelovati na raspravi o kojoj je riječ. To znači da /osoba E/ ne mora nužno sudjelovati na raspravama na kojima se saslušavaju svjedoci čiji se iskazi nisu upotrijebili u optužbi protiv nje. Sam okrivljenik ne želi sudjelovati na saslušanju tih svjedoka.

U skladu s člankom 478. stavkom 2. Zakona o kaznenom postupku, ako je za rješavanje određenog spora potrebno da Sud Europske unije donese prethodnu odluku o tumačenju ili valjanosti odredbe prava Unije, sud upućuje Sudu Europske unije, u obliku obrazložene odluke, pitanja koja nisu jasna te istodobno prekida kazneni postupak do datuma na koji prethodna odluka stupa na snagu.

Ovaj sud skreće pozornost na činjenicu da u trenutku donošenja ove odluke još treba ispitati gotovo 60 iskaza svjedoka koji nisu povezani s optužbom protiv /osobe E/. Kad bi ovaj sud donio odluku o prekidu ovog kaznenog postupka, takav bi prekid znatno otežao mogućnost da se postupak o kojem je riječ provede u razumnom roku. Slijedom toga, s rješavanjem predmeta treba nastaviti barem dok se ne ispituju dokazi na kojima se temelji optužba protiv /osobe E/.

Izreka

U skladu s [omissis] člankom 267. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, ovaj sud

odlučuje

uputiti Sudu Europske unije sljedeća prethodna pitanja:

1. Je li u skladu s člankom 1. stavkom 1., člankom 6. stavkom 1. točkom (a) i člankom 24. stavkom 1. drugim podstavkom Direktive 2014/41 zakonodavstvo države članice kojim se omogućuje da bez izdavanja europskog istražnog naloga osoba koja boravi u drugoj državi članici putem videokonferencije sudjeluje u provedbi postupovnih radnji u svojstvu okrivljenika, ako se u toj fazi sudskog postupka okrivljenika ne sasluša, odnosno ako ne postoji pribavljanje dokaza, pod uvjetom da osoba odgovorna za postupak u državi članici u kojoj je postupak u tijeku ima mogućnost tehničkim sredstvima provjeriti identitet osobe koja se nalazi u drugoj državi članici te pod uvjetom da su zajamčena njezina prava obrane i pravo na pomoć tumača?

2. U slučaju potvrdnog odgovora na prvo prethodno pitanje, može li pristanak osobe koja treba biti saslušana predstavljati kriterij ili neovisan ili dodatni preduvjet za to da ta osoba putem videokonferencije sudjeluje u provedbi tog sudskog postupka u kojem nisu pribavljeni dokazi, ako osoba odgovorna za postupak u državi članici u kojoj je postupak u tijeku ima mogućnost tehničkim sredstvima provjeriti identitet osobe koja se nalazi u drugoj državi članici te ako su zajamčena njezina prava obrane i pravo na pomoć tumača?

Protiv ove odluke nije dopušten pravni lijek.

[omissis]

[Potpis suca]